

Vlaams
Parlement

ingediend op **1883** (2018-2019) – Nr. 2
14 maart 2019 (2018-2019)

Verslag

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking,
Toerisme en Onroerend Erfgoed
uitgebracht door Ward Kennes en Tine Soens

over het advies

van het Vlaams Vredesinstituut

over de optimalisering
van de Vlaamse nucleaire dual-use-exportcontrole
in het licht van de preventie van nucleaire proliferatie

Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed:

Voorzitter: Rik Daems.

Vaste leden:

Ingeborg De Meulemeester, Marc Hendrickx, Jan Van Esbroeck, Karl Vanlouwe, Karim Van Overmeire, Manuela Van Werde;

Sabine de Bethune, Vera Jans, Ward Kennes, Johan Verstreken;

Rik Daems, Herman De Croo;

Tine Soens, Güler Turan;

Wouter Vanbesien.

Plaatsvervangers:

Cathy Coudyser, Danielle Godderis-T'Jonck, Andries Gryffroy, Sofie Joosen, Elke Sleurs, Sabine Vermeulen;

Karin Brouwers, Griet Coppé, Joris Poschet, Valerie Taeldeman;

Jean-Jacques De Gucht, Marnic De Meulemeester;

Renaat Landuyt, Steve Vandenberghe;

Bart Caron.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin;

Christian Van Eyken.

Documenten in het dossier:

1883 (2018-2019) – Nr. 1: Advies van het Vlaams Vredesinstituut

INHOUD

1. Inleidende uiteenzetting van de vertegenwoordigers van het Vlaams Vredesinstituut	4
1.1. Context van het onderzoek en advies	4
1.2. Controle op de export van nucleaire en nucleairgerelateerde producten en technologieën.....	4
1.3. Handelsstromen in nucleaire en nucleairgerelateerde producten vanuit het Vlaamse Gewest	6
1.4. Uitdagingen voor het Vlaamse nucleaire dual-use-exportcontrolesysteem.....	6
1.5. Advies over de optimalisering van de Vlaamse nucleaire dual-use-exportcontrole in het licht van de preventie van nucleaire proliferatie ..	7
2. Vragen en opmerkingen van de leden.....	8
3. Antwoorden van de vertegenwoordigers van het Vlaams Vredesinstituut ...	10
Gebruikte afkortingen	13

De Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed besprak op 19 februari 2019 het advies van het Vlaams Vredesinstituut over de optimalisering van de Vlaamse nucleaire dual-use-exportcontrole in het licht van de preventie van nucleaire proliferatie. Dat gebeurde via een gedachtewisseling met directeur Tine Destrooper en onderzoeker Diederik Cops.

De powerpointpresentatie die bij de inleidende uiteenzetting werd gebruikt is te vinden op de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Inleidende uiteenzetting van de vertegenwoordigers van het Vlaams Vredesinstituut

1.1. Context van het onderzoek en advies

Tine Destrooper zegt dat het onderzoek werd uitgevoerd naar aanleiding van een vraag die de voorzitter van het Vlaams Parlement op 12 maart 2018 stelde. Die vraag kaderde in de voorstellen van resolutie betreffende een kernwapenvrije wereld (*Parl.St.* VI.Parl. 2009-10, nr. 388/2) en betreffende het bannen van massavernietigingswapens (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 326/2) die het Vlaams Parlement in 2010 en 2015 heeft aangenomen. Dit onderzoek moest nagaan hoe de Vlaamse overheid gehoor heeft gegeven aan bovenvermelde resoluties. Dat is een vrij brede vraag en er werd gepoogd het onderzoek af te bakenen en toe te spitsen op de beleidsdomeinen waar Vlaanderen een beleidsbevoegdheid heeft. Inzake ontwapening is de Vlaamse beleidsbevoegdheid heel beperkt, op het vlak van nucleaire non-proliferatie is die veel significanter. De Vlaamse overheid heeft een belangrijke bevoegdheid in het exportcontrolebeleid inzake nucleaire en nucleair-gerelateerde goederen, want sinds 2004 is het Vlaamse Gewest bevoegd voor de controle op de internationale handel in goederen voor tweeërlei gebruik, zowel civiel als militair. In de mate dat dergelijke goederen een civiel gebruik kennen, mogen ze worden geëxporteerd, maar als er een risico bestaat dat ze in nucleaire wapens worden gebruikt, is export niet toegelaten.

Met het onderzoek werd gepoogd om na te gaan hoe Vlaanderen kan bijdragen tot een kernwapenvrije wereld. Dat gebeurde via verschillende onderzoeksmethoden. Vooreerst is er een uitgebreide literatuurstudie gebeurd, vervolgens werd de maandelijkse rapportage van de dienst Controle Strategische Goederen bekeken en in derde instantie zijn er diepte-interviews geweest met een aantal stakeholders, zowel bij overheidsdiensten als bij de industrie en onderzoekinstellingen. Dat heeft geleid tot een rapport met drie grote hoofdstukken die dadelijk door Diederik Cops nader zullen worden toegelicht: een hoofdstuk over de controleregimes, een tweede over de handelsstromen vanuit het Vlaamse Gewest en een derde over alles wat te maken heeft met de uitdagingen die de stakeholders identificeren.

1.2. Controle op de export van nucleaire en nucleairgerelateerde producten en technologieën

Diederik Cops zegt dat hij zich zal beperken tot de hoofdlijnen van het rapport, maar dat bijkomende vragen uiteraard welkom zijn.

Wat de controle op de export van nucleaire en nucleairgerelateerde producten en technologieën betreft, is een eerste vaststelling dat die controle zeer sterk internationaal geregeld is. Vlaanderen heeft niet de vrijheid om een controlesysteem vorm te geven, maar zit in een sterk ingebed internationaal regulerend kader, met het non-proliferatieverdrag als globaal raamwerk. In de Europese context is de Dual-useverordening sterk richtinggevend. Omdat het om een verordening gaat heeft dat Europese kader een directe werking in Vlaanderen en is er in principe geen omzetting meer nodig via nationale of regionale regelgeving. De Dual-

useverordening gaat breder dan het nucleaire, haar toepassingsgebied omvat alle dual-usegoederen. Het kan dus ook gaan om goederen die kunnen worden gebruikt voor biologische of chemische wapens – goederen die via de Australia Group vergunningsplichtig worden gemaakt –, goederen die kunnen worden gebruikt voor de overbrengingsmiddelen (raketten) voor massavernietigingswapens die via het Missile Technology Control Regime vergunningsplichtig worden gemaakt en goederen met een civiel gebruik die eventueel ook een conventioneel militair eindgebruik kunnen hebben, die via het Wassenaar Arrangement vergunningsplichtig worden gemaakt. De Dual-useverordening is heel belangrijk voor Vlaanderen omdat ze het materiële toepassingsgebied bepaalt: alle goederen waarvoor de Vlaamse overheid een vergunningsplicht moet installeren en waarvan de export vergunningsplichtig is, worden erin opgelijst. Belangrijk is dat de verordening, afgezien van die lange lijst van producten, ook een catch-allbepaling bevat. Een dergelijke clausule maakt het mogelijk om ook producten waar geen vergunningsplicht voor is, op een ad-hocbasis toch onder exportcontrole te plaatsen, omdat die goederen door hun technische kenmerken sterk aanleunen bij vergunningsplichtige goederen, of omdat ze een land of eindgebruiker als eindbestemming hebben waar een risico op proliferatie bestaat. Op het Vlaamse niveau laat dat enige beleidsruimte en vrijheid inzake controle, want het is de Vlaamse autoriteit die instaat voor de toepassing en interpretatie van die catch-allbepaling. Dat geldt voor heel wat aspecten van de Dual-useverordening: hoewel die verordening een rechtstreekse werking heeft, moet ze worden geïnterpreteerd en toegepast, moet de controle worden georganiseerd en moeten er vergunningen worden uitgereikt.

De controle op nucleaire goederen zit ingebed in het bredere controlesysteem op dual-usegoederen. Binnen de Dual-useverordening verschilt de controle op de nucleaire export op een aantal aspecten van de controle op andere dual-usegoederen. Een eerste, belangrijk aspect is dat er op het vlak van nucleaire export geen volledige bevoegdheidsoverdracht is geweest naar de regio's. Wanneer het gaat over de beoordeling van de vergunning en het toestaan van de export, is er niet enkel een gewestelijke vergunning (uitgereikt door de dienst Controle Strategische Goederen) nodig, maar ook een federale machtiging door de Commissie voor advies voor de niet-verspreiding van nucleaire wapens. In de CANVEK hebben vertegenwoordigers van verschillende federale overheidsdiensten zitting: Defensie, Justitie (de Staatsveiligheid), Energie, Financiën (douane) enzovoort. Zowel de federale als de gewestelijke overheden hebben dus een soort van vetorecht inzake nucleaire export.

Een tweede gegeven waaruit blijkt dat de controle op nucleaire export zeer specifiek is, is het type vergunningen dat daarvoor geldt. Voor dual-useproducten in het algemeen geldt dat de handel binnen de Europese Unie in principe vrij is van vergunningsplicht. Buiten de EU geldt voor de meeste dual-useproducten een systeem van algemene vergunningen. Die producten kunnen dus naar heel wat landen worden uitgevoerd zonder een voorafgaande aanvraag. Er moet alleen op het einde van het jaar worden gerapporteerd over de uitgevoerde transacties. Die uitzonderingen gelden niet voor nucleaire producten: voor uitvoer zowel binnen als buiten de EU is er altijd een voorafgaande vergunning nodig.

Een derde specifiek aspect is de controle op het eindgebruik. Naast het vaak gebruikte eindgebruikerscertificaat, is er voor nucleaire goederen ook een staatsgarantie nodig, die door de regering van het ontvangende land wordt gegeven aan het exporterende land.

1.3. Handelsstromen in nucleaire en nucleairgerelateerde producten vanuit het Vlaamse Gewest

Traditioneel zijn er altijd al substantiële handelsstromen van nucleaire producten geweest vanuit Vlaanderen. België is nu eenmaal historisch gezien tot op zekere hoogte een nucleair land. Zo was het voor de eerste atoombom gebruikte uranium afkomstig uit Belgisch Congo. Vooral in de regio rond Mol heeft dat reeds in de jaren vijftig geleid tot de vestiging van een nucleaire industrie. In de periode 2007-2017 werden er in Vlaanderen 564 individuele vergunningen uitgereikt voor de export van nucleaire producten, met een totale waarde van bijna 700 miljoen euro. De laatste jaren is wel een geleidelijke afbouw merkbaar. Daar zijn twee redenen voor: de beslissing tot een kernuitstap en de daarbij horende afbouw van de federale investeringen in nucleaire energie en daarnaast de sterke internationale concurrentie. Dat blijkt uit de grafiek over de evolutie van de omvang van die uitvoer in de periode 2007-2017. Tot 2015 schommelde dat tussen 50 en 100 miljoen per jaar, sindsdien is die uitvoer quasi volledig weggefallen. FBFC, dat laagverrijkt uranium en de nucleaire splijtstof MOX produceerde, heeft zijn activiteiten stopgezet en dat is merkbaar in de cijfers. Bovendien is de maatschappelijke zetel van een aantal in de Kempense regio actieve bedrijven, zoals het SCK en Transnubel/Tecnubel, in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest gevestigd, waardoor die bedrijven niet onder het Vlaamse controlestelsel vallen.

Uit het overzicht van de aard van de vergunde uitvoer nucleaire producten blijkt dat het in ongeveer 85 procent van de gevallen om uitvoer van speciale splijtstoffen gaat. De belangrijkste afzetmarkten daarvan waren Duitsland en in mindere mate Frankrijk en de VS. 95 tot 98 procent van de uitvoer ging naar die drie landen, maar daarnaast was er ook uitvoer van nucleaire producten naar niet-NSG-lidstaten zoals India.

Vlaanderen produceert ook zogenaamde nucleairgerelateerde producten. Dit zijn producten die niet bestemd zijn voor de nucleaire industrie, maar die omwille van hun technische kenmerken wel gebruikt zouden kunnen worden voor de ontwikkeling van kernwapens en die om die reden ook vergunningsplichtig worden gemaakt. De omvang van die uitvoer is beperkter: in de laatste tien jaar 20 à 25 miljoen euro. Meest bekend zijn de isostatische persen, die kunnen worden gebruikt bij de productie van onderdelen van kernwapens of raketten voor het vervoer van die wapens. Vanuit Vlaanderen worden deze persen voornamelijk uitgevoerd door één bedrijf, EPSI, dat in 2005 even in de internationale belangstelling heeft gestaan toen bleek dat het een isostatische pers had geleverd aan Iran.

De meeste van die producten worden gebruikt ofwel in civiel-nucleaire sectoren, ofwel in niet-nucleaire sectoren. Theoretisch gezien is het zeer moeilijk die producten aan te wenden in militaire toepassingen. Dat er desondanks toch een zeker risico op proliferatie bestaat, blijkt uit het feit dat er in de onderzochte periode ook een aantal exportvergunningen zijn geweigerd. Zoals blijkt uit het getoonde overzicht, gaat het om een divers type van producten. Hoewel er geen systematisch zicht is op de redenen waarom een vergunning werd geweigerd, blijkt uit het beperkte aantal gevallen waar die redenen wel bekend zijn dat er een bezorgdheid bestaat over het potentiële nucleaire gebruik.

1.4. Uitdagingen voor het Vlaamse nucleaire dual-use-exportcontrolesysteem

De spreker wil tot slot nog ingaan op enkele van de uitdagingen die uit het onderzoek, en vooral uit de gesprekken met de stakeholders, naar voor zijn gekomen voor het Vlaamse exportcontrolesysteem. Een eerste uitdaging ligt in de interfederale samenwerking in de vergunningsprocedure. Er wordt gesteld dat

die samenwerking met de CANVEK op dit moment vlot verloopt, maar sterk afhankelijk blijft van de betrokken personen. Een samenwerkingsakkoord zou kunnen helpen om de bestaande praktijk te formaliseren. Door verschillende vertegenwoordigers van de industrie werd aangegeven dat door het gebrek aan duidelijke afspraken er momenteel dubbel werk lijkt te bestaan bij de verschillende diensten, met lange doorlooptijden als gevolg.

Een tweede uitdaging situeert zich op het vlak van de transparantie en de publieke rapportage. De Vlaamse overheid rapporteert weliswaar zeer frequent over de uitgereikte en geweigerde vergunningen, maar tegelijk ontbreekt er heel wat informatie die nuttig kan zijn voor de controle van de toepassing van het beleid. Zo is er geen of weinig informatie beschikbaar over het gebruik van de algemene en globale vergunningen, het type van eindgebruik of eindgebruiker, de reden voor de weigering van vergunningen en over de toepassing van de catch-allbepaling.

Een derde en laatste uitdaging betreft de handhaving en het toezicht. Heel wat respondenten vestigden de aandacht op de controle op immateriële transfers, via het internet, van technologieën. Er werd gesteld dat er momenteel weinig zicht is op wat er in de universiteiten gebeurt en wat er gedeeld wordt aan kennis inzake nucleair onderzoek. Hoewel er de laatste jaren al stappen vooruit zijn gezet, kost het heel wat tijd en middelen om te blijven investeren in een goede samenwerking. Het is echter belangrijk om de bewustwording bij universiteiten en onderzoeksinstellingen te verhogen, niet alleen over de potentiële proliferatiegevoeligheid van kennis en expertise, maar ook over de wettelijke vereisten inzake het delen van nucleairgerelateerde kennis en expertise.

Meer in het algemeen is er nood aan een meer omvattende en integrale benadering van controle en handhaving. Voorts is de samenwerking tussen gewestelijke en federale diensten niet vanzelfsprekend en is er gebrekkige informatie-uitwisseling en afstemming. Op dat laatste vlak zijn er weliswaar ook al stappen vooruit gezet, maar ook daar blijft bij ontstentenis van een formeel kader veel afhankelijk van de betrokken personen. Ook hier lijkt de uitdaging te komen tot een omvattend en geïntegreerd controlesysteem, met een goede afstemming tussen het gewestelijke en het federale systeem en duidelijke afspraken over 'wie doet wat' en 'wie treedt wanneer op'.

1.5. Advies over de optimalisering van de Vlaamse nucleaire dual-use-exportcontrole in het licht van de preventie van nucleaire proliferatie

Tine Destrooper gaat vervolgens nader in op het advies dat het Vlaams Vredesinstituut op basis van het onderzoek heeft uitgebracht. Het advies bestaat uit drie delen, met vooreerst de drie uitdagingen die ook door de respondenten naar voor werden gebracht: de nood aan een samenwerkingsakkoord 'nucleaire export', het verbeteren van de transparantie en publieke rapportage en de nood aan een coherent en omvattend systeem voor toezicht en handhaving.

Wat vooreerst de interfederale samenwerking in de vergunningsprocedure betreft, is het zo dat er momenteel wel degelijk al een bepaalde mate van samenwerking bestaat. Vaak loopt dat goed, maar vaak is dat persoonsgebonden. Daarom raadt het Vredesinstituut aan om de bestaande praktijken te formaliseren. Door een meer efficiënte taakverdeling zal dubbel werk worden vermeden bij de administratieve en technische controle. De rol van de CANVEK en van de dienst Controle Strategische Goederen is weliswaar enigszins verschillend: de CANVEK kijkt louter naar proliferatiegevoeligheid, terwijl de Vlaamse dienst mee uitvoering geeft aan het Vlaams buitenlands beleid in dit domein. De samenwerking formaliseren heeft niettemin ongetwijfeld voordelen. Daarnaast is het ook zo dat in sommige gevallen de CANVEK formeel niet betrokken is bij de adviesprocedure, bijvoorbeeld als het

gaat over de catch all of over sanctieregimes. Daar wordt aangeraden om in een formele adviesprocedure te voorzien die toelaat dat de dienst Controle Strategische Goederen in dossiers waarin de CANVEK niet formeel betrokken is, desgewenst advies kan vragen aan die federale commissie.

Wat de transparantie en publieke rapportage betreft, raadt het Vredesinstituut aan om de bestaande en degelijke rapportage in te bedden en voorspelbaar te maken, bijvoorbeeld door ze te verankeren in het Dual-usebesluit. Binnen de bestaande rapportage is er nog ruimte voor verbetering en daar wordt gewezen op enkele concrete punten waar uitbreiding mogelijk is. Het gegeven dat het Vlaamse systeem op bepaalde vlakken goed werkt, wil ook zeggen dat er ruimte is voor Vlaanderen om leiderschap op te nemen en bijvoorbeeld op het Europese niveau binnen de geëigende kanalen ook te gaan pleiten voor de uitbreiding en formele verankering van rapportageverplichtingen. Dat is trouwens al enkele keren gebeurd, bijvoorbeeld in de COARM-werkgroep.

Tot slot is er de nood aan een coherent en omvattend systeem voor toezicht en handhaving. Het Vredesinstituut schuift daar drie mogelijkheden tot verbetering naar voor. Vooreerst betreft dat alles wat met outreach heeft te maken. Bij de interviews is immers gebleken dat een aantal in deze sector actieve actoren zich niet altijd bewust zijn van de proliferatiegevoeligheid en de geldende regelgeving. Bijvoorbeeld wat de ITT betreft, is er zowel bij universiteiten als bij bedrijven veel ruimte om dat bewustzijn te vergroten. Ook eerder werd er hier al op gewezen dat er heel wat expertise aanwezig is bij de dienst Controle Strategische Goederen en het is zeker aangewezen om daarin verder te investeren.

Het Vredesinstituut acht het ook nuttig om in te zetten op een samenwerkingsakkoord met de douanediens, om te vermijden dat er een parallel systeem bestaat en om voldoende informatie-uitwisseling te faciliteren.

Er zijn inbreuken die strafrechtelijk kunnen en worden vervolgd. In sommige gevallen gaat het echter om procedurele inbreuken en een strafrechtelijke procedure zou daar overdreven zijn. Daarom raadt het Vredesinstituut aan een Vlaams administratief sanctiesysteem op te zetten als onderdeel van een omvattend toezichts- en handhavingsbeleid.

De spreekster concludeert dat de nucleaire dual-use-industrie in Vlaanderen relatief beperkt in omvang is en dat er binnen het controlesysteem ongetwijfeld een aantal sterke punten zijn. Door een aantal punctuele en gerichte ingrepen, is het echter mogelijk een veel omvattender systeem op te zetten, waarbij nog veel beter kan worden ingezet op de non-proliferatie. Vlaanderen kan daar nog leiderschap tonen en het kan door die gerichte interventies de ambities die in de voorstellen van resolutie van 2010 en 2015 zijn uitgesproken, concreet vorm geven binnen zijn beleidsbevoegdheden.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

Herman De Croo zegt dat terecht naar Belgisch Congo werd verwezen. Er werden destijds twee researchcentra opgezet, in het toenmalige Leopoldstad en in Mol. De getoonde cijfers zijn indrukwekkend, maar vermoedelijk omvatten die ook heel wat nucleair afval als gevolg van de productie van radio-isotopen, want het SCK is op dat vlak een zeer belangrijke speler. Is dat een verklaring van deze opvallende cijfers?

Het is wat verrassend dat de vergunde uitvoer via individuele vergunningen van nucleaire producten bijna tot nul is herleid na het wegvallen van een grote leverancier. Wat is de prognose voor de toekomst? Tot slot vraagt hij of een nieuwe energieproducent zoals thorium ook op de lijst komt als dat proces is

verfijnd en in productie is gebracht. Of zijn de verdragen daarop niet van toepassing?

Ward Kennes dankt het Vredesinstituut voor dit onderzoek over een problematiek die hier niet vaak aan bod komt en waar hijzelf niet zeer vertrouwd mee is. Hij woont in de regio waar het SCK is gevestigd en waar in de loop der jaren ook heel wat andere bedrijven nucleairgebonden activiteiten hebben ontwikkeld. Daar gebeurt ook veel onderzoek rond opslag van radioactief afval en er wordt ook al veel afval gestockeerd. De civiele toepassing van kernenergie is een thema dat leeft in de Kempen en het brengt ook heel wat tewerkstelling mee, met mensen uit zowat de hele wereld die daar onderzoek komen verrichten. Wat kernwapens betreft en de dreiging die daarvan uitgaat, is het enerzijds positief dat zoveel landen het VN-verdrag onderschrijven, maar anderzijds baart het zorgen dat de VS en Rusland uit het INF-verdrag stappen en in een opbod zijn beland. Het is goed dat er aandacht is besteed aan de nucleaire technologie voor civiele doeleinden. Het gaat immers niet alleen om energieproductie, maar ook om bijvoorbeeld radio-isotopen, die belangrijk zijn voor de behandeling van kankers. Er zijn heel wat manieren waarop die technologie kan worden aangewend en het is een goede zaak dat er wordt geïnvesteerd in de MYRRHA-reactor.

Wat specifiek het rapport en het advies van het Vlaams Vredesinstituut betreft, zegt de spreker dat hij vandaag veel heeft bijgeleerd. Een belangrijke aanbeveling lijkt hem die voor het sluiten van een samenwerkingsakkoord. De minister-president heeft het sluiten van een samenwerkingsakkoord inzake nucleaire export trouwens expliciet opgenomen in zijn beleidsnota Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking 2014-2019 (*Parl.St. VI.Parl. 2014-15, nr. 147/1*). Rond transparantie en publieke rapportage zijn blijkbaar nog verbeteringen mogelijk, al wordt er al goed werk geleverd. Het is inderdaad zeer goed mogelijk dat de universiteiten zich niet altijd bewust zijn van de mogelijke impact van bepaalde onderzoeken, maar in welke mate een land als bijvoorbeeld Iran daar zijn voordeel mee doet en afhankelijk is van onze technologie, is niet duidelijk.

Het lid onthoudt voorts dat het controle- en handhavingssysteem op zich goed is, al is er nood aan een omvattend en geïntegreerd controlesysteem. Er werden een aantal concrete aanbevelingen gedaan en met de regeringsvormingen in het verschiet zal moeten worden bekeken hoe die kunnen worden meegenomen voor de volgende jaren. Hij besluit dat een en ander zeer helder werd geformuleerd en dat hij daar zelf niets kan aan toevoegen.

Ook *Jan Van Esbroeck* bedankt het Vredesinstituut voor dit boeiende en leerzame rapport. Hij onthoudt er vooral uit dat Vlaanderen het duidelijk niet slecht doet op het vlak van rapportering en controle. Het gaat maar om een beperkte handelsstroom, maar de controle bewijst dat het bestaande systeem werkt, al zijn er uiteraard altijd verbeteringen mogelijk. Ook wat de parlementaire controle betreft zijn er geen problemen: er zijn geen vragen geweest waarbij voorbehoud werd gemaakt of waarop niet werd geantwoord. Qua transparantie zijn er duidelijk geen problemen.

Aangezien het bij de handelsstromen maar om een beperkt volume gaat, is het mogelijk wel aangewezen om meer in te zetten op toezicht op de kennis. Het is inderdaad moeilijk om controle uit te oefenen op de immateriële transfers van technologieën.

Het lid leest in het rapport dat het Vredesinstituut pleit voor meer uitgebreide rapportage. Hij heeft daar in principe geen bezwaar tegen, maar gezien de beperkte omvang van de handel vraagt hij zich wel af of dat nodig is. Vlaanderen

is al koploper in de EU en zou inderdaad die voortrekkersrol meer kunnen uitdragen.

Als hij het goed heeft begrepen, heeft de huidige dubbele bevoegdheid tot gevolg dat Vlaanderen de facto over een vetorecht beschikt om bepaalde nucleaire export tegen te houden. Het is hem echter niet duidelijk wat het Vredesinstituut in dat verband adviseert. In de al vermelde beleidsnota Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking 2014-2019 heeft minister-president Geert Bourgeois het sluiten van een samenwerkingsakkoord inzake nucleaire export uitdrukkelijk opgenomen. In de praktijk blijkt dat echter wat moeilijk te verlopen. Is het Vredesinstituut dan gewonnen voor een uitbreiding van de Vlaamse bevoegdheden om vanuit Vlaanderen een voorbeeld-functie te kunnen vervullen?

Tine Soens dankt van haar kant het Vredesinstituut voor het uitgebreide rapport en advies en voor de daarbij verstrekte toelichting. Het betreft hier inderdaad een thema dat niet vaak op de parlementaire agenda komt, hoewel het almaar belangrijker wordt.

Er werd op gewezen dat er geen systematisch zicht is op de redenen voor het weigeren van vergunningen en op het specifieke eindgebruik of op de eindgebruiker. In de maandelijkse verslagen rond dual use worden alleen productcategorieën vermeld, wat maakt dat die verslagen moeilijk leesbaar zijn voor niet-ingewijden. Zijzelf probeert via schriftelijke vragen wat meer zicht te krijgen op het eindgebruik en op de gronden voor weigering van een vergunning, maar het zou inderdaad goed zijn als dat al in de verslagen zelf wordt opgenomen. Zijn de maandelijkse verslagen rond wapenhandel, waarin dat wel wordt meegenomen, een voorbeeld voor het Vredesinstituut, of acht het een nog meer uitgebreide rapportage wenselijk?

Wat het samenwerkingsakkoord betreft met de federale diensten en onder meer de douane, heeft zijzelf al bij herhaling beklemtoond dat het exportbeleid staat of valt met goede samenwerking tussen de betrokken diensten. Het blijft vreemd dat een formeel samenwerkingsakkoord nog altijd uitblijft. Heeft het Vredesinstituut bij de interviews kunnen achterhalen waarom dat zo moeilijk verloopt?

Controle op technologie en kennis is inderdaad geen gemakkelijke zaak en voor onderzoekers zal het ongetwijfeld niet altijd duidelijk zijn wat de specifieke regelgeving is. Er zijn intussen richtlijnen rond dual use voor onderzoekers bij de universiteiten. Dat is al een stap in de goede richting, maar ziet het Vredesinstituut nog mogelijke initiatieven, vanuit de dienst Controle Strategische Goederen of bijvoorbeeld de VLIR, om daar nog meer op in te zetten?

Wat tot slot het advies betreft om te voorzien in een Vlaams administratief sanctiesysteem: dergelijk systeem bestaat ook al voor de wapenhandel, maar wordt vrijwel niet gebruikt. Wat zou de meerwaarde kunnen zijn van een dergelijk administratief sanctiesysteem? Dat kan mooi ogen, maar als het niet in praktijk wordt gebracht, heeft het geen nut. Wat is er nodig om dergelijk sanctiesysteem effectief in werking te laten treden?

3. Antwoorden van de vertegenwoordigers van het Vlaams Vredesinstituut

Diederik Cops antwoordt op de vraag over de terugval van de vergunde uitvoer dat bij de gevoerde gesprekken bleek dat de belangrijkste oorzaak daarvan de ontmanteling van één bedrijf is, in casu FBFC. Dat bedrijf produceerde in de regio rond Mol speciale splijtstoffen en exporteerde die naar andere nucleaire installaties, vooral binnen de EU. Een aantal producten, zoals medische isotopen, die in Mol worden geproduceerd door het SCK, zijn niet vergunningsplichtig bij de Vlaamse controleautoriteit, maar bij de Brusselse controleautoriteit, omdat hun

maatschappelijke zetel zich daar bevindt. Die producten worden weliswaar in Vlaanderen geproduceerd, maar de vergunningsprocedure verloopt via het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Herman De Croo meent dat die cijfers over Brussel dan ook beschikbaar zouden moeten zijn. Nu is er immers een vertekend beeld, met cijfers die blijkbaar niet de realiteit weerspiegelen.

Diederik Cops merkt op dat de uitvoer van medische isotopen niet altijd vergunningsplichtig is. Het hangt af van het type van product dat er in verwerkt is: alleen als dat uranium is, geldt er een vergunningsplicht. Het feit dat, als gevolg van de regionalisering, wordt uitgegaan van de locatie van de maatschappelijke zetel, heeft wel een aantal consequenties op het vlak van de transparantie en de rapportage.

Thorium is momenteel al vergunningsplichtig. Als er wijzigingen komen in verband met de verwerking van dat product zal de handel dus in principe goed kunnen worden opgevolgd.

Inzake de opmerkingen over de transparantie is de spreker het ermee eens dat er al een aantal stappen zijn gezet en dat er al een zekere praktijk bestaat met de systematische rapportages. De nucleaire sector is uiteindelijk echter maar een klein deel van het dual-useverhaal. De uitvoer van dual-useproducten in Vlaanderen is veel omvangrijker dan die van militaire goederen. Voor de laatste tien jaar ging het om een vergunde uitvoer van 9 miljard euro, met daar bovenop de bijkomende beperking dat er binnen de EU in principe geen vergunningsplicht is en dat er momenteel geen zicht is op alles wat met algemene vergunningen buiten de EU gebeurt. Inzake rapportage kan het ongetwijfeld nuttig zijn om te kijken hoe dat voor militaire goederen gebeurt. De maandverslagen geven daar aan hoe er kan worden gerapporteerd over het eindgebruik en de eindgebruiker, en de omschrijving van de goederen. Daar zijn zeker mogelijkheden te vinden om de bestaande praktijk voor dual-usegoederen op een relatief eenvoudige manier aan te passen en te verbeteren, wat ook de parlementaire controle ten goede zal komen.

Wat de dubbele bevoegdheid betreft, is het zo dat Vlaanderen in 2010 al een procedure voor het Grondwettelijk Hof heeft gevoerd, naar aanleiding van een wijziging van de CANVEK-wet. Het Hof heeft toen ondubbelzinnig geoordeeld dat er sprake is van een parallelle bevoegdheid van de gewesten en de federale overheid en aan een arrest van het Grondwettelijk Hof kan niet zomaar voorbij worden gegaan. Alle respondenten die werden gehoord waren ook geen vragende partij om de bestaande regeling of de CANVEK af te bouwen. Er werd veeleer voor gepleit om de bestaande praktijk te formaliseren en de procedures efficiënter te laten verlopen. Nu gebeurt er bijvoorbeeld dubbel werk bij de technische controle van de goederen, de administratieve samenstelling van het dossier. Dergelijke taken in de voorbereidende fase zouden door één dienst kunnen gebeuren, terwijl de inhoudelijke analyse, waar er wel verschillen zijn, op de twee niveaus kan blijven gebeuren. Dat zou een meer gestroomlijnde en veel duidelijkere procedure tot gevolg hebben, waarbij de bij de CANVEK aanwezige expertise wordt gebruikt om het Vlaamse systeem nog te versterken, zonder aan efficiëntie in te boeten.

De vraag over de controle op technologie en kennis is zeer interessant, maar moeilijk te beantwoorden, omdat daar zich momenteel de grote uitdaging situeert. Die uitdaging geldt niet alleen voor het nucleaire, maar voor de hele handel in strategische goederen: hoe omgaan met de kennis die in universiteiten en onderzoeksinstellingen wordt ontwikkeld en wordt verspreid? Het is zeer moeilijk om een evenwicht te vinden tussen enerzijds de academische vrijheid en

anderzijds de verspreiding van academische kennis en de controle daarop in het licht van de proliferatiegevoeligheid. De dienst Controle Strategische Goederen heeft samen met de VLIR een brochure samengesteld om de bewustwording op gang te krijgen, maar daar zal blijvend in geïnvesteerd moeten worden. Er is nood aan een goede samenwerking tussen de dienst Controle Strategische Goederen en alle actoren in het middenveld, zoals bijvoorbeeld de VLIR en Agoria.

Tot slot was er nog een vraag over het pleidooi voor een administratief sanctiesysteem. Om daar een succes van te maken, zullen er uiteraard investeringen nodig zijn, maar daarnaast is belangrijk dat het een geïntegreerd systeem wordt. Er mogen geen twee parallelle systemen naast elkaar komen, maar er moet worden gestreefd naar synergie, om de bestaande middelen samen te brengen en goede afspraken te maken over wie er wat doet. Dat zal tot een sterk en effectief controlesysteem leiden, dat geen dode letter blijft.

Tine Destroyer beaamt de vaststelling van Jan Van Esbroeck dat in het rapport wordt geconstateerd dat er heel wat sterke punten zijn als gevolg van de jarenlange praktijk. Het Vredesinstituut pleit er dan ook voor die punten verder te blijven ontwikkelen en te investeren in het wegwerken van de lacunes die er nog zijn. Het verheugt haar dat het onderzoeksrapport hier goed wordt onthaald en dat de ambitie bestaat om dat rapport en de aanbevelingen daarin mee te nemen in de nabije toekomst.

Rik DAEMS,
voorzitter

Ward KENNES
Tine SOENS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

CANVEK	Commissie voor advies voor de niet-verspreiding van nucleaire wapens
COARM	Working Party on Conventional Arms Exports
EPSI	Engineered Pressure Systems International
EU	Europese Unie
FBFC	Franco-Belge de Fabrication de Combustibles
INF	Intermediate Nuclear Forces Treaty
ITT	Intangible Technology Transfers
MOX	Mixed Oxides
MYRRHA	Multi-purpose hYbrid Research Reactor for High-tech Applications
NSG	Nuclear Suppliers Group
SCK	Studiecentrum voor Kernenergie
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VN	Verenigde Naties
VS	Verenigde Staten